

Horváth (EÖ) Tamás
(1959, Szentgotthárd)
író, pedagógus,
Fóton él

Horváth (EÖ) Tamás

Holnap újra felkel a nap

Elhülve bámultuk a krátert, a leomló partszakaszt, az orrunk előtt tomboló porvihart.

Úgy éreztük abban a pillanatban: túl vagyunk mindenen. Eleget hallgattuk, értelmeztük a jövendöléseket, láttuk a jeleket. Így is irgalmatlan elszánásba került, hogy az utolsó percek egyikében beszerezzünk magunknak egy fürge lábú hátast, avagy dagadó vitorlájú dereglyét.

Jó ideje nem álmodtunk már. Se rémeset, se csodásat. Úgyszólván a jelen pillanat sem kötött le minket igazán. Lebegtünk valóság és mámor között, de ezt sem élveztük.

Be nem mertük volna ismerni: pont ezt vártuk. Szakadjon a fejünkre az ég. Törjenek reánk a barbár hordák, sodorjon a tengerbe a szökőár, vagy akármi, csak legyen vége ezeknek a langymeleg időeknek. A Város gyermekei voltunk, és titokban anyánk halálára játszottunk.

Meg sem próbáltuk feléleszteni magunkban a hovatarozás érzését. Ma itt, holnap ki tudja, hol. Az sem fontos jószerével, hogy legyen amfiteátrum, fürdő, bordély. Fel sem otlott bennünk, hogy *helyette*, a romjain alapítunk valami mást. Újat.

Szép lassan, kényelmesen szippantotta magába az örvény a márványoszlopokat, cifra teőket. Hallottuk honfitársaink, szeretteink jajveszékelését, és nem sajdult meg a szívünk. Mi már kívülrre kerültünk létezésük terein, ha akarunk, sem bírunk visszalépni az övékbe. Vagy kirángatni őket onnét.

Nem mondhatni, hogy haragban álltunk volna a Várossal. Mindössze nem érzékeljük, hogy bármivel is tartoznánk neki. A ligetek, a paloták, a színházak sem övé, sem miénk. Kizárhatna minket magából, ha szükségét látná. Mi is őt.

A porvihar, az égből aláhulló tüzese eltakart mindent a szemünk előtt. Már az eszeveszett sikoltozást, elhaló jajsztót sem hallottuk. Meg kell keményítenünk a szívünket, ezt sulykoltuk magunkban egyre csak. Ez itt nekünk nem hazánk, azok ott nem testvéreink, lényegében senkihez, semmihez nem tartozunk.

Nem voltunk hajlandók büntetésként fogadni azt, ami reánk szakadt. Az égiek szándékát meg lehet-e másítani könyörgéssel, jó avagy rossz cselekedettel? És egyáltalán: létezik helyes és hamis út? Ők, az elveszendők is sejtették: nincs tovább, de lábuk, nyelvük késedelmesen moccant.

Úgyszólván a miénk is. Ki tudja, miféle sugallat készített, hogy fogunkat roppanásig szorítva, kezünket fehéredésig préselve mégiscsak a kifelé vezető útnak fordítsuk lépteinket.

És nekik, a többieknek valahogyan nem volt kedvünk elárulni: ez nem büntetés. A sors. Jó-sághoz, komisszághoz semmi köze. Az istenek, az égiek éppoly hiáavalók, mint a por fia.

Csak mi, boldogtalan halandók képzeljük, hogy Városunk az egyetlen város a mindenségben. Tornyok, paloták emelkednek ki a homokból, s hullnak majd vissza ugyanoda. Ki-

ráltságok, birodalmak virágoznak fel, s lesznek az enyészeté.

Civilizációk.

Késő tavasz volt, és úgy gondoltuk: ennyi jár. Nem úgy, mint az ifjak, akik szinte tudatlanul vetik bele magukat a gyönyörökbe, hanem tervezve, kiméricskélve. Ennyi és ennyi belefér még.

Mestereink persze kicsit másképp tanították ezt. Olyan, hogy elég, nincs. Aki rákap az élvezetre, vagyonra, hatalomra, többé nem képes magát megtartani.

Hogyne értettük volna. Csak addigra elszabadult bennünk a bestia. Vedelni, párzani, okádni, üríteni. Ára van mindennek, tudtuk, de mikor reánk tört a sóvárgás, semmi sem tűnt drágának. Egy napon kifakul szemünkből az égbolt, s mi úgy illanunk el ebből a világból, hogy bele sem dugtuk a nyelvünket.

Túl soká húzódtott a tél, túl hirtelen jött a nyár. Meg sem élhattük jószerével, milyen az, mikor lassanként visszatér a keringés a zsibbadt tagokba. Egyik nap még félhomályban botorkáltunk hajnalonta, s a másikon már a verőfény hajított ki az ágyból.

„Nem bűneinkért, mulasztásainkért szakad reánk a veszedelem, hanem mert nem akarjuk tudni, kinek tartozunk számadással. A sors mindenkit utolér, de végzete annak lehet csak, aki arcát mutatja. Démont idézni semmiség, de halandó elűzni, annak parancsolni, soha nem képes.”

Elegünk lett a kettős fedelű beszédekből. Mi fáj nekik annyira? Mi is tudtunk egyet és másat a viselt dolgaikról. Semmi egyébre nem jók ezek az avított jóslatok, csak arra, hogy másat oda ne engedjenek a húsos fazék köré. Márpedig az ő idejük lejár – inkább előbb, mint utóbb –, és részt kell adjanak a jóból, amit galád módon elrekkentettek előlünk. Ne hivatkozzanak a Városra! Nekünk nem hazánk, csak egy a sok közül. Ha megnyílik a föld a lábunk alatt, s véreső

hull az égből, mi szedjük a sátorfánkat, s keresünk mást.

Éretlen fiúcskával, leányokkal éltük a világunkat. Akadt, ki barmokkal. Asszonyi ruhát öltött a férfiú, s férfinéven hívatta magát az asszony. Aloé-virággá, drágakővé szerettünk volna lenni.

Túl későn múlt a tél, s hamar jött a nyár. Fel sem ocsúdtunk, s verejtékezett már körülöttnünk a levegő. Meg sem ízeltük a bort, s tudtuk: pimpós, ecetes. Lakomáról lakomára menekültünk. Nem könnyebbedtünk a hányástól.

„És ha fejünkre szakad az ég?” Igyekeztünk úgy tenni, mint akit cseppet sem zavarnak az istenek, az ősök árnyai. „És mi van, ha semmi sincs túl a felhőkön, a föld mélységes mély emésztőcsatornáján?”

Túl korán jött a nyár. Nem is volt igazán ki-kelet.

Olykor megrezzent a föld a talpunk alatt. Felmorajlott az ég, s különös, tarka villámok cikáztak az alkonyatban. Mindez messze, messze tőlünk, úgy véltük. Ami kívül esik a falakon, az valahol máshol van.

Hírek érkeztek innen-onnan: földindulásról, szökőárról. Nem sok hitelt adtunk a szóbeszédnek. „A falak erősek. Kívül rekesztik a vést, az ellent.” Meg nem tudtuk mondani, mire alapozzuk mérhetetlen magabiztosságunkat. Minden más, mindenki más az enyészeté lesz, de mi diadalmasan álljuk az idők próbáját.

Máshol akárhol megeshet ilyesmi, de nekünk mentesülnünk kell az efféle megpróbáltatásoktól. Jószerével hallani sem szabadna róla, miféle rettenetes dolgok estek meg távoli helyeken. Aki vész hírral jött, már be sem engedték a kapun. S ha mégis, kegyetlenül megbüntették: akár az életével is fizethetett.

„Rossz irányból fúj a szél.” Nem tudni, honét kélt a pletykabeszéd. Ami egyébként teljes képtelenség. Van, hogy a tenger felől, s ha nem, a hegyekből. Olykor-olykor másfelől is. Aki így

Fórum (rézkarc, 1989)

beszél, a közbizalmat ássa alá. El kell hallgatatni. Erővel, ha nem megy másként.

Mindazonáltal magunk is érzékeljük: a világ sora nem egészen úgy alakul, ahogyan azt megszoktuk. Egyik napról a másikra elnéptelenedtek a terek, sugárutak, majd hirtelen s indokolatlanul kitódult mindenki, akár ha valami nagy esemény készült volna.

A föld egyre gyakrabban, egyre érezhetőbben remegett alattunk. Az égbolt morajlása mind közelebről, mind nyugtalanítóbban hallatszott. Rossz felől fújta a szél.

„Illenek tán komolyabban vennünk emez jeleket, röppent fel a vélekedés. Nincs még baj, de jobb lenne, ha így maradna. Inkább a legsötétebbre készülünk fel, hogy aztán kacaghas-

sunk megkönnyebbülve: mekkora szamarak voltunk!” Akik így beszéltek, azokat nem sokáig láttuk.

„Az esetlegesen aggodalomra okot adó jelek, híradások távoliak, és hitelességük többnyire nem igazolható. Hírnökök lepték el a Várost időről időre. Mindenki, aki másképp gondolja, bűnös. A Város ellensége. A lehető legszigorúbban lép fel az effélékkel szemben. Nem engedjük, hogy amit évszázadok során a magunk képére formáltunk, kétes szöbeszédeknek felülve adjuk fel.”

Aztán a kutak vize is apadni kezdett. Nem egyik napról a másikra, de azért jól észlelhetően. Az asszonyok, akik ott nyelveltek rendszerint, csendesebbek lettek. Suttogták csak egymás

között: megeshet, nem járhatnak sokáig kényük-kedvük szerint vízért. Öröket rendelnek, s aki vét a szabályok ellen, megbüntetik. Elzavarják, tán még a korsóját is összetörik.

„A fennakadások átmenetiek, pillanatnyiak csupán, így hangzottak a legfrissebb uralkodói kiáltványok. Néhány hét, egy hónap legfeljebb, és úrrá leszünk az esetleges zavarokon. Mire jön az aratás, el is felejtjük az egészet.” Hangoosan, sebesen pörgött a hírnökök nyelve. Hadartak szinte.

A piac kiürült lassanként. Elsőként a környékbeli falvak, tanyák parasztjai tünedeztek el. Felhagytak mindennel: szántás-vetéssel, gazdálkodással, és más, messze vidékre költöztek: ez a hír járta róluk. Aztán a helyi mivesek, kalmárok sem rakodtak ki. Némán mentek az asszonyok a kutakra. Összehúzott szemmel méregették egymást: melyikük edénye nagyobb? És a kirendelt strázsák valóban ott ácsorogtak. Nem túl jelentőségteljesen, de azért egyértelműen: közbe fognak lépni, ha arra kerül sor.

Messze, távoli vidékeken teljes városokat sodort el az áradás, temetett maga alá a földrengés. Maroknyian, ha megmenekedtek, de leginkább senki sem. A dolgok valahogyan nem jó felé mennek. Csak halkán, mintegy mellékesen ejtettünk szót ezekről a hírekről, és csak azoknak, akikben feltétlenül bízunk.

Az uralkodó küldöncei szinte naponta álltak a sokaság elé. Beszédük egyre hangosabb, szaporább lett. Megesett, hogy az egyik rendelkezés teljesen ellene mondott a másiknak. A nép igazából meg sem próbálta betartani. Arra ügyelt csak, hogy semmit se a nyilvánosság előtt. A kapukat lezárták. A kutakból eltűnt a víz, a mélység már nemcsak mocorgott a talpunk alatt. Kisebb tornyok dőltek le, repedések futották át a kőfalakat. A tenger – bár nem dúlt vihar – mind gyakrabban csapott át a védműveken.

Tudtuk, amit nem akartunk tudni, s nem mondtuk ki, amit kellett volna.

Nőttön növekedett a Város, és mi nem bírtuk követni. A Város sem minket.

Sokáig élt bennünk az a kényszerképzet, hogy sok-sok kis faluból, tanyácskából lett öszszegyúrva. Tanítóink közül többen is így magyarázták, de szívünk mélyén soha nem tudtuk ezt elfogadni.

Gyanítottuk, valamikor valakik pont ilyenek álmodták: hatalmasnak, bűnösnek és pompásnak. Aki átlépett egyszer a kapuk alatt, soha ne kívánkozzon visszafelé.

Felmértük, s tudtuk előre: napjaink sora megszámláltatott. Üszökké s hamuvá lesz a cifraság, az élvezet. Nem mohóságunk, kábaságunk miatt, hanem mert az égiek, a nemmúlók sem különbek a por fiánál. Irigykednek, háborúskodnak, tobzódznak. Álmodat lopnak a halandók szempillája mögé. Folyóvölgyekről, termékeny síkságokról, ékes tornyokról.

Nem bízunk, jószerevel nem is hittünk bennük. S velük egyenlőkké akartunk lenni.

A város a romlás maga. Szájáról szájra terjedtek a titkos tanítások. Ahová falat rak az emberi kéz, utat döngöl, pálmaligetet ültet, ott a tisztaságnak nincs helye többé. Teli torokból, harsogva idéztük eme mondásokat. Nem mint ha alaposabban végiggondoltuk volna. Ám ama néhány pillanat erejéig látnokoknak, vateszeknek képzeltek magunkat.

A földművesek, pásztorok lassanként eltűnedeztek a környékbeli falvakból. Ki távoli vidékre, ahová úgy gondolta, már nem érnek el a Város csápjai. Ki betört, behurcolkodott a falakon belülre, s ott is ragadt örökkéig. Szavaikat, hanghordozásukat, szokásaikat feladták, feledték.

Mi pedig nem bírtunk dűlőre jutni: a magasabb rendű létezés vajon elkerülhetetlenül magával hordozza a rosszat? Hogy falakat emelünk, függőkerteket, sétányokat, menthetetlenül magában rejti a hamisítás szellemét? A gőg, a bujaság, a restség, a kapzsiság adta kezünkbe a mérőönt, vakolókanalat?

És persze azt is sejtettük: a vég, az összeomlás eljön mindenképp, és jogos lesz. Nemcsak a régiek: fejedelmek, főpapok követtek el égbe kiáltó bűnöket. Mi magunk is. Ha mással nem, azzal, hogy szótlánul szemléltük.

Eljő a pirkadat, és mi nekirugaszkodhatunk ismét, hogy újrafogalmazhassuk a mesénket. Folyt a bor, pengett a citera, rikoltott a síp az este. Válogatás nélkül ölelkeztünk leányokkal, ifjakkal, bár éreztük, kordénk továbbra is a mélység felé zötyög. Émelygünk, okádunk, de a következő nap mégiscsak hajnalban kezdődik.

Reménykedtünk titokban: kell, hogy legyen maroknyi túlélő, ha lecsap a veszedelem. Vagy legalább egyetlenegy, aki felkerekedik, más tájat keres, elviszi hírünket. Vagy ha senkit nem talál, hát maga alapít. Várost.

Igyekezünk sulykolni egymásba, magunkba: nem a mi vétkünk. Ezt adták ki a körülmények, a csillagok állása. Adott helyzetben más sem tudott volna ennél különbet. Az ember semmire sem megy.

Valakik valamikor beleálmodtak az álmainkba. Szennyet a gyönyör, meghasonulást a pompa, árulást az ünnep mögé. Mi pedig nem akartunk választani ártatlanság és bántatlanság között.

Eldobtuk szavainkat, arcunkat, hangunkat, hogy esetlegesen felkapaszkodhassunk a maroknyi túlélő közé.

Egy arasszal a lábunk előtt tátongott a mélység.

Indulunk, helyet keresünk, másikat, ahol a jámbor sokaság hitelt adhat még lázálmainknak. Nem mi hibáztunk. Csak a körülmények... Azt hajtogattuk ott, a tátongó szakadék szélén, hogy újraálmodjuk a Várost.

Nyugovóra térünk, és holnap másvalaki veti tekintetét a kelő napra. Bűneink, mulasztásaink ott örvénylenek lábunk előtt. Kell, hogy legyenek a világban olyan helyek, ahol ismeretlen még a nevünk, arcunk. Holnapra nem ugyanazok leszünk.

Ahol eddig mirtuszligetek virultak, oda zegzugos sikátorokat képzelünk apró terecskéikkel. Vagy felhőkarcolókat, üzletsorokat foncsorozott üvegportállal. Mérföldes acélhidakat.

Ahová várost tervez az emberfia, oda pusztulást tervez.

Nem hittünk benne, de sóvárogunk utána csillapíthatatlanul. A hajnal után, mikor minden romokban hever. A nap még nem akar előkecmeregni a felhők mögül, de mi, kevesek, a maradék tudjuk, hogy bár csepereg még imitt-amott, az egek csatornái jó darabig nem nyílnak.

Ülünk a köveken, igyekszünk magvas, szellemes gondolatokat összegereblyézni. Mi eddig is jót akartunk, és ezután is. A seszínű, szájtáti sokaság, mely itt kavarog a mélyben, még nem készült fel rá. Talán jó darabig...

Búcsúzunk, szétszéledünk. Összefutunk esetleg a világ egy más pontján, és ha minden jól alakul, újraindítjuk a kísérletet. Önmaga természetétől van rothadásra, bukásra ítélve, mit emberi kéz emel?

Mindnyájunknak jár még egy idill. Alkonyatba hajló késő délután, mikor módunkban áll még egyszer végighordozni tekintetünket. A kert legalkalmasabb pontjáról, ahonnét rendesen belátni még tájat, építményt. Amit emeltünk, nem mindenestől a mulandóságnak emeltük.

A barbárok messze járnak még.

Míntha tenyérlenymatok, hangok, arcvonások örvénylettek volna hüvelykkel a lábunk előtt. Egy korszak süllyedt el, úgy véltük. S mi, szerencsés-szerencsétlenek megúsztuk a törvények s a körülmények dacára. S most szaladhatunk keresni tágas tereket, folyóvölgyeket, magaslatokat. Hogy előadhassuk ismét: a mi terveink a legnagyobbatörőbbek, a mi álmaink a legszínesebbek. Csak a bugris, föld-arcú sokaság nem nőtt fel még hozzá. S ha ismét önmagába zuhan, rommá lesz, mi már rég másfelé vettük lépteinket.

Már amennyiben sikerül időben beszerez-nünk fürge lábú hátast, dagadó vitorlát.